

داشتن اخلاق قرآنی زیورمسلمان و تکمیل کننده شخصیت اوست

الحمد لله رب العالمين القائل ولا تفسدوا في الارض بعد اصلاحها والصلاة والسلام على رسوله محمد الذي ارشد الامة الاسلامية بالاخلاق الكريمة والتقوا من الله العزيز في السر والعلن وحذرنا من الفساد والخراب والدمار في هذه المعمورة وعلى اله واصحابه اجمعين.

دین مقدس اسلام مجموعه ای از عقاید، تعالیم و دستورات علمی میباید که در قالب تعالیم هدایت بخش بر قلب پیامبر صلی الله علیه وسلم از جانب خالق حکیم وحی شده است و نظام اخلاقی را بصورت مجموعه آموزه های که راه و رسم زیستن به نحو شایسته را در آن ترسیم کرده نتیجه رابطه تنگاتنگ دین و اخلاق را باهم محکم ساخته است.

1. خلاق پاره ای ناگسستگی از دین بشمار می رود، دستورات اخلاقی در اسلام نه لذت طلبی است نه سود جوئی، نه خرد، نه وجدان، نه عرف و نه جامعه و نه دیگر چیز هایی که مکاتب اخلاقی مطرح کرده اند؛ بلکه منبع فرامین و ملاک عمل و دستور اخلاقی در اساس کار همان وحی الهی است، به همین دلیل می بینیم که اخلاق در اسلام فقط بر فرمان قاطع و تکلیف تعبدی تکیه نمی کند بلکه بر مخاطب ساختن اندیشه ها و تخریب وجدان ها در مورد یک نظام اخلاقی قابل فهم و پرهان دارای پیامدهای دنیوی و اخروی مشخص تکیه می نماید، از جمله این آیه متبرکه: يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ (17) لقمان.

ترجمه: ای پسر عزیزم نماز را چنان که شاید بخوان، و به کار نیک دستور بده و از کار بد نهی کن، و در برابر مصائبی که به تو می رسد شکیبا باش اینها از کارهای اساسی و مهمی است که باید بر آن عزم راجزم کرد و ثبات ورزید.

بنابراین نظام اخلاقی اسلام تنها و عظمی و چند دستور و حکم نیست، بلکه این نظام با شناخت ها شروع می شود و به عشق ها گره می خورد، به همین منظور الله تعالی بنابر مهربانی و رحمتش بالای انسان، پیامبری را فرستاد که میفرماید: {بعثت لاتمم مکارم (الاخلاق) رواه احمد} (تفسیر ابن کثیر) یعنی من مبعوث گردیده ام تا خوبی های اخلاق را تکمیل کنم.

هرگاه از حضرت عائشه رضی الله عنها راجع به اخلاق آنحضرت صلی الله علیه وسلم پرسیده میشود، او می فرماید: (كان خلقه القرآن).

پیامبر صلی الله علیه وسلم که نمونه از اخلاق و رحمت برای بشریت است همزمان با بعثت تاریکی های جهل را به نور مبدل نمود، انحرافات اخلاقی که شامل نوشیدن شراب، قمار، ربا، عقیده کفایت و فال بینی، عصبیت قبیلوی و قومی، زنده به گور کردن دختران و ده ها عمل زشت دیگری که جزء اخلاق اجتماعی آنزمان حساب میشد، از بین برد، و کسانی که دین پیامبر صلی الله علیه وسلم را قبول کردند، و تعلیمات اخلاقی او را پذیرفتند به عالی ترین واجبات فضائل اخلاقی که عبارت از صداقت و امانت، عدالت و محبت، شجاعت و سخاوت، وفا و کرم، اخلاق و متابعت شریعت میباید رسیدند، که در موردشان الله تبارک و تعالی میفرماید:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ (الفتح 29).

ترجمه: محمد فرستاده خدا است و کسانی که با او هستند در برابر کافران تند و سرسخت و نسبت به یکدیگر مهربان و دلسوزند.

معنی اخلاق از دیدگاه اسلام:

اخلاق مجموعه از احوال و ارزشهای است که رفتار انسان را تنظیم می نماید، و تعالیم وحی آنها را تعیین فرموده و جهت تحقق هدف وجود انسان در کره خاکی اصول و ضوابطی را برای آنها قرار داده است.

ارکان اخلاق: آیا اخلاق و آداب اسلامی با آداب و اخلاق در ادیان و مدنیت های وضعی (یعنی ساخت خود انسان) یکسان است و یا فرق دارد؟ پایه ها و ارکان اخلاق در اسلام چگونه است؟

آداب و اخلاق در اسلام بر چهار پایه و یا اساس استوار می باشند و اخلاق و آداب یک مسلمان از این چهار اصل سرچشمه میگیرد (و فرد مسلمان رفتار های خود را بر اساس آن عیار می سازد):

اول. اساس اعتقادی و ایمانی: دین مقدس اسلام اولین تهداب و اساس اخلاق را عقیده و ایمان می داند که همه رفتار های معنوی و ظاهری یک فرد مومن و مسلمان از آن سرچشمه می گیرد به این معنی که اخلاق مسلمان جزء عقیده و ایمان مسلمان است در این مورد یکی از علمای اسلام رابطه میان اخلاق و عقیده را چنین بیان نموده است "عقیده بدون اخلاق مانند درختی است که سایه و میوه نداشته باشد و اخلاق بدون عقیده مانند یک موجود بی ثبات است"

دوم. اساس علمی: علم رکن و تهداب دومی آداب و اخلاق اسلامی را تشکیل می دهد، زیرا علم همدیگر ایمان است و هیچ وقت با ارزش های اخلاقی صحیح تناقض ندارد بلکه هرگاه علم و تکنالوژی توسط ارزشهای اخلاقی توجیه نگردد بسا اوقات برای بشریت تباهی بار می آورد اگرچه علوم مختلف از قبیل علم طب، انجینیری، اقتصاد و غیره نظر نماییم می بینیم که هر یکی از این علوم به ارزش های اخلاقی ضرورت دارند و بدون مراعات ارزش های اخلاقی این علوم نمی توانند برای انسان خدمت واقعی نمایند.

سوم. اساس مکافات و مجازات: دین مقدس اسلام ارزش های اخلاقی را یک کار بی فایده و اختیاری نمی داند بلکه برای انسان دارای اخلاق نیکو در دنیا پاداش و در آخرت اجر و ثواب قایل می شود و در مقابل برای انسان فاقد ارزش های اخلاقی هم در دنیا و هم در آخرت مجازات مقرر نموده است زیرا اسلام خوبی و بدی، پاکی و پلیدی را یکسان نمی داند چنانچه خداوند متعال می فرماید: (وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ: سوره فصلت 34) یعنی نیکی و بدی هرگز یکسان نیست و همچنان خداوند متعال می فرماید: قُلْ لَا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ (100 المائده).

یعنی بگو هیچ گاه ناپاک و پاک مساوی نیستند همچنان پیامبر صلی الله علیه وسلم میفرماید: (من غشنا فلیس منا) کسی که فریبکاری نماید از امت مان نیست.

چهارم؛ اساس نفسی و انسانی: ارزش های اخلاقی مانند دیگر غرایز انسانی در هر شخص نهفته است اما دین مقدس اسلام اساس غرایز را به طرف مثبت و معقول توجیه و راهنمایی می کند تا از افراط و تفریط جلوگیری به عمل آید مثلاً: خوردن و نوشیدن برای هر انسان یک گزینه حیاتی ولی در عین حال یک ارزش اخلاقی است. حالا اگر گزینه خوردن و نوشیدن بصورت معقول بر آورده نشود هم به خود انسان و هم به دیگران ضرر می رساند، بناء نظام اخلاقی اسلام آداب و مقررات زیادی را در قسمت اشباع و توجیه گزینه خوردن و نوشیدن از اسراف منع نموده و چنین راهنمای می کند: وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ (سوره الاعراف ایه 31)

یعنی(از نعمتهای الهی) بخورید و بیاشامید ولی اسراف نکنید که خداوند مسرفان را دوست نمی دارد

هرگاه انگیزه های معنوی و روحی در انسان ضعیف گردد طبیعتاً تمایلات مادی و نفسانی او شدت می یابد زیاده روی در خوردن انسان را به جایی می کشاند که هدف از زندگی را فقط استفاده از لذایذ مادی می داند؛ و نیروهای معنوی و صفات روحی او را ضعیف می سازد به حدی که نیکوکاری و فداکاری و دوری از هوای نفس را فراموش می کند

و خود خواهی و سنگدلی و عیاشی را پیشه خود می سازد و همه این ها باعث می شوند که انسان به صورت عضو فاسد جامعه در آید و هیچ فایده ای برای ترقی و پیشرفت خود و خانواده و مملکت نخواهد داشت.

به همین قسم هر گاه سایر ارزش های اخلاقی را مورد مطالعه قرار بدهیم در می یابیم که تعلیمات اسلامی برای هر یکی از این ارزش ها توجیهات و مقررات معینی وضع نموده تا در جهت معقول و مفید رهنمای واز آن استفاده به عمل آید و از افراط و تفریط و ضرر های آن بخود و دیگران اجتناب شود.

فضائل اخلاق نیک:

1- اخلاق نیک از جمله بزرگترین روابط ایمانی است طوریکه رسول الله(صلی الله علیه وسلم) میفرماید: اکمل المومنین ایماناً احسنهم خلقاً-ترمذی.

2- اخلاق نیک سبب محبوبیت و معیت نزد پیامبر(صلی الله علیه وسلم) در روز قیامت است چنانچه پیامبر(صلی الله علیه وسلم) میفرماید: ان من احبکم الی و اقربکم منی مجلساً یوم القیامة احاسنکم اخلاقاً-ترمذی کتاب الادب البر و الصلة.

3- اخلاق نیک از بزرگترین حسنات به شمار میرود: مامن شیء اثقل فی میزان المؤمن یوم القیامة من خلق حسن فان الله لیبغض الفاحش البذی-ابو داود کتاب الادب.

4- اخلاق از دنیا و ما فیها بهتر است: قال النبی صلی الله علیه وسلم لعبدالله بن عمر اربع اذا کن فیک فما علیک مافاتک من الدنیا حفظ الامانة و صدق حدیث و حسن خلقه-رواه احمد.

ترجمه: رسول الله صلی الله علیه وسلم برای عبدالله ابن عمر گفت اگر چهار صفت در تو موجود شود پس آنچه که از تو در دنیا فوت می گردد باکی نیست، آن صفت ها عبارت اند از: 1- حفاظت امانت 2- صداقت در گفتار 3- اخلاق نیک.

5- اخلاق نیک وصیت رسول الله صلی الله علیه وسلم بتمام مسلمانان است: اوصی رسول الله صلی الله علیه وسلم لمعاذ بن جبل حینما بعثه الی الیمن والیا و قاضیا و داعیا الی الله فقال له و خالق الناس بخلق حسن: ترمذی کتاب البر و صله.

6- اخلاق نیک از بزرگترین اسلوب جذب مردم بسوی اسلام است طوریکه در سیرت مطهر رسول الله صلی الله علیه وسلم اگر دقت کنیم در میابیم که بسیاری از مردم بخصوص دشمنان او به اثر اخلاق نیک پیامبر صلی الله علیه وسلم به اسلام داخل شدند طوریکه ثمامه بن اثال به اسلام مشرف گردید گفت: و الله ما کان علی الارض وجه ابغض الی من وجهک فقد اصبح وجهک احب الی الوجوه کلها الی -بخاری کتاب المغازی.

7- اخلاق نیکو صاحب خود را به مقام اعلی بهشت میرساند، طوریکه رسول الله صلی الله علیه میفرماید: انا زعيم بيت في ربض الجنة لمن ترك المراءعاً وبيت في وسط الجنة لمن ترك الكذب وان كان مازحاً وبيت في اعلی الجنة لمن حسن خلقه ابوداود وكتاب الادب.

ترجمه: رسول الله صلی الله علیه وسلم میفرماید: من ضمانت خانه میکنم که در جنت است برای کسیکه ترک میکند مخاصمت، دروغ ولو که مزاح باشد و کسیکه دارای اخلاق نیکو است.

8- اخلاق نیک از جمله اعمالی است که بواسطه آن اکثر مسلمانان وارد بهشت می شود: (فقد سئل النبی صلی الله علیه وسلم عن اکثر ما يدخل الناس الجنة فقال) (تقوى الله وحسن الخلق) ترمذی کتاب البر والصله ترجمه: از پیامبر صلی الله علیه وسلم پرسیده شد بیشتر آنچه که مردم را به جنت وارد میکند چیست؟ پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود 1- تقوا 2- اخلاق نیک.

مسلمانان متدین!

بیانید از دین خود پیروی کنیم و سیرت منجی بشریت و وصایای گرانبهایش که سراسر اخلاق، ادب، علم و پیشرفت است نصب عین و مقتدای خود قرار دهیم.

خاصتاً در این زمان که نزد بعضی هابی حیائی را ادب و تمدن، بداخلاقی و بدرفتاری را جرأت و شهامت میگویند، نه بگوئیم و در رفتار، گفتار و کردار خود از اخلاق و الای قرآنی دستور بگیریم تا خانواده، محیط و جامعه خود را از گودال بدبختی ها و هلاکت نجات داده و (خالق الناس بخلق حسن) را شعار دایمی خود قرار دهیم.

اللهم كما حسنت خلقتنا احسن اخلاقنا آمین یا رب العالمین